

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 903.2:005.92(477)+ 351.85

DOI: [10.31499/2616-5236.2\(28\).2024.305693](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(28).2024.305693)

*Anastasiia Blahopoluchna, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
PhD, Lecturer-trainee Department of Technologies and Organization of Tourism
and Hotel and Restaurant Business*

*Nelia Liakhovska, Uman National University of Horticulture
Lecturer of the Department of Biology*

ЕКОНОМІЧНІ ЗБИТКИ ВІД ЗНИЩЕННЯ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ECONOMIC DAMAGE FROM THE DESTRUCTION OF CULTURAL HERITAGE MONUMENTS OF UKRAINE

Анотація: З початку військової агресії Росії зруйновано 348 культових об'єктів, 705 будинків культури/палаці культури, 82 музеї, 157 готелів/ресторанів та 8 спортивних стадіонів. Пошкоджені об'єкти переважно розташовані в 14 регіонах країни: Дніпро, Донецьк, Житомир, Запоріжжя, Київ, Луганськ, Львів, Миколаїв, Одеса, Суми, Харків, Херсон, Чернігів та Київ.

Станом на червень частка пошкоджень інфраструктури культури, релігії та туризму склала 2,4 мільярда доларів. Загальні збитки в культурі, туризмі та спорті склали \$10,8 млрд, з них на культуру і спорт припало 6,4 мільярда доларів, на туризм – 4,4 мільярда доларів.

Abstract: In world history, aggressors have often attacked objects of valuable architectural heritage, believing that such destruction would demoralize the people of the target nation and irreversibly shake the foundations of a marginalized culture. Architectural buildings that were.

Since the beginning of the large-scale invasion, the sphere of culture, in particular, historical heritage, has suffered the most. For any country, culture is the basis of self-determination of every citizen. The destruction of cultural objects such as museums, historical buildings, monuments and works of art of eminent people is a huge loss.

Since the beginning of Russia's military aggression, 348 places of worship, 705 cultural centers/palaces of culture, 82 museums, 157 hotels/restaurants and 8 sports stadiums have been destroyed. Damaged objects, according to documented

losses, are mainly located in 14 regions of the country: Dnipro, Donetsk, Zhytomyr, Zaporizhzhia, Kyiv, Luhansk, Lviv, Mykolaiv, Odesa, Sumy, Kharkiv, Kherson, Chernihiv and Kyiv.

As of June, the share of damage to the infrastructure of culture, religion and tourism amounted to 2.4 billion dollars. In total, no less than 1,804 cultural objects, 348 religious buildings, 343 sports facilities, and 164 tourism objects were damaged or destroyed since the beginning of the war.

The assessment of damaged or destroyed cultural values is complicated by the difficulty of indirect assessment of the value and value of the interior decoration of religious and other cultural institutions, art objects, decorations, exhibits, icons, frescoes, etc. contained in buildings. Accordingly, the value of damaged objects of cultural value may be changed in accordance with the establishment of the possibility of restoration of these objects and its cost.

Total losses in culture, tourism and sports as amounted to \$10.8 billion, of which culture and sports accounted for \$6.4 billion and tourism for \$4.4 billion.

Keywords: economic losses, cultural heritage, historical and architectural objects, cultural sights, tourist facilities, infrastructure, restaurants, recreation area

Ключові слова: економічні збитки, культурна спадщина, історико-архітектурні об'єкти, пам'ятки культури, туристичні об'єкти, інфраструктура, заклади ресторанного господарства, рекреаційна зона

Вступ. Культурна спадщина є невід'ємною частиною ідентичності народу як для майбутніх поколінь, так і для збереження історичної пам'яті та культурного розвитку. В умовах агресії Російської Федерації збереження культурної спадщини України потребує спільних зусиль національних і міжнародних організацій, науковців і культурологів.

Загарбники завдали великої шкоди масштабним розкраданням та пограбуванням культурних цінностей на території України, знищенням пам'яток архітектури, музеїв та бібліотек з метою знищення національної самосвідомості.

З початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума збитків житлової та нежитлової нерухомості та іншої інфраструктури склала понад 150,5

мільярдів доларів. Житлові будинки (37,1% або 55,9 млрд доларів) та інфраструктура (24,3% або 36,6 млрд доларів)

Збитки бізнес-активам склали щонайменше \$11,4 мільярдів і сума продовжує зростати. Інші 8,7 мільярда доларів були спричинені збитками в сільськогосподарському секторі.

Мета – метою роботи є аналіз завданих збитків економіці країни від знищення історико-архітектурної спадщини України під час російсько-української війни

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Самобутні історико-культурні реліквії, що знаходяться на території сучасної України, є невід'ємною частиною світової та європейської історико-культурної спадщини. Процес становлення незалежної держави, етнічна самоідентифікація народу зумовлює

підвищення інтересу суспільства до пам'яток архітектури та містобудування [1].

Важлива роль в охороні пам'яток історії та культури належить відтворенню об'єктів культурної спадщини, втрачених внаслідок певних трагічних подій, які доля щедро внесла в історію України [2-4].

За останні роки, перед російською агресією, в Україні було здійснено численні заходи, спрямовані на наведення порядку в охороні культурної спадщини з метою збереження та використання її об'єктів у житті суспільства, захисту історичного та традиційного середовища на благо теперішні та майбутні покоління. При цьому повною мірою враховано як аналогічний світовий досвід, так і міжнародні законодавчі документи в цій сфері [5-7].

Розроблено та прийнято до реалізації важливі документи – закони, постанови, накази, які вивели на новий, вищий порівняно з минулим рівень всю систему роботи у сфері охорони культурної спадщини в Україні.

Сьогодні Україну підтримує весь цивілізований світ у подоланні наслідків військових злочинів, скоєних російськими військами у 2022-2024 роках. І зараз країна готується до відновлення розвитку міст і втрачених пам'яток архітектури та містобудування [8-10].

Методика дослідження. У статті ми використовуємо такі методи дослідження: дедукція, індукція, аналіз, синтез, пояснення.

Виклад основних результатів досліджень. Через високу інтенсивність бойових дій на сході та півдні України, а також регулярні ракетні напади по всій країні більшість культурних і спортивних закладів припинили роботу або значно скоротили свою роботу. Як наслідок, 12,5 млн осіб щонайменше у 6 регіонах країни (Донецьк, Запоріжжя, Луганськ, Миколаїв, Харків, Херсон) втратили доступ до послуг, а ще 13 мільйонів людей у 7 регіонах мають до них обмежений доступ.

Згідно з реєстрами національного культурного надбання, налічується близько 15,5 тис. культурних пам'яток України, з них близько 1,2 тис. об'єктів національного значення та 14,3 тис. місцевого. Ці місця поділяються на вісім типів: історичні, архітектурні, археологічні пам'ятки, ландшафт, монументальне мистецтво, об'єкти містобудування/міської забудови, садово-паркові ділянки та науково-технічні ділянки.

Серед найбільш втрачених цю повномасштабної війни на культурному фронті – Свято-Успенська Святогірська Лавра, яка включена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, музей Григорія Сковороди, автора всесвітньо відомих філософських і художніх творів і навіть збірки Скіфське золото, знайдене археологами в 1950-х роках. Крім того, інші важливі культурні і релігійні зазнали пошкоджень, зокрема Миколаївський міський палац культури «Корабельний», Маріупольський драматичний театр, Харківська національна академічна

опера імені Лисенка, Театр балету, Чернігівський музей старожитностей та багато інших.

Наразі оцінка втрат культурної спадщини здійснюється на основі пооб'єктного переліку пошкоджені/зруйновані об'єкти, надані свідками та місцевими адміністраціями, що створює ризики неповних даних щодо переліку пошкоджених об'єктів. Через відсутність доступу до більшості пошкоджених об'єктів у зв'язку з їх перебуванням у районах бойових дій, перелік є неповним і продовжує збільшуватися.

З початку військової агресії Росії зруйновано 348 культових об'єктів, 705 будинків культури/палаці культури, 82 музеї, 157 готелів/ресторанів та 8 спортивних стадіонів. Пошкоджені об'єкти згідно з документально підтвердженими втратами, переважно розташовані в 14 регіонах країни: Дніпро, Донецьк, Житомир, Запоріжжя, Київ, Луганськ, Львів, Миколаїв, Одеса, Суми, Харків, Херсон, Чернігів та Київ.

Станом на червень частка пошкоджень інфраструктури культури, релігії та туризму склала 2,4 мільярда доларів. Загалом не менше 1804 об'єктів культури, 348 культових споруд, 343 спортивних споруд, 164 об'єкти туризму були пошкоджені або зруйновані з початку війни.

Важливим методологічним обмеженням цього розрахунку є те, що фінансова вартість культурних об'єктів розраховується без урахування фактичної вартості культурної цінності технічних об'єктів.

Сучасний етап не включає втрати бібліотек, музейних колекцій, витрати на транспортування вцілілих об'єктів.

Проекти реставрації, консервації та музеєфікації об'єктів культурної спадщини розробляються індивідуально для кожної ділянки з урахуванням сукупності даних обстежень, що вимагає залучення міжнародних експертів. оцінка вартості таких проектів потребує часу і базується насамперед на результатах комплексного обстеження та ретельної документації.

Загальні збитки в культурі, туризмі та спорті станом на червень склали \$10,8 млрд, з них на культуру і спорт припало 6,4 мільярда доларів, на туризм – 4,4 мільярда доларів.

Оцінка пошкоджених або знищених культурних цінностей ускладнюється складністю опосередкованої оцінки вартості та вартості внутрішнього оздоблення релігійних та інших культурних установ, предметів мистецтва, декорацій, експонатів, ікон, фресок тощо, що містяться в будівлях. Відповідно, вартість пошкоджених об'єктів культурної цінності може бути змінена відповідно до встановлення можливості реставрації цих об'єктів та її вартості.

Сфери культури і туризму взаємозалежні. Накопичення об'єктів культурної спадщини та закладів культури, які поєднують у своїй діяльності пізнавальні/освітні та розважальні функції, створює туристичну привабливість таких місць, що призводить до

формування культурних і туристичних зон.

Такі території зазнають найбільших втрат, оскільки руйнування та пошкодження культурних об'єктів призводить до великих втрат не лише в самій культурній сфері, а й у туристичній сфері. Це також працює в протилежному напрямку. Відповідно, це позначається на непрямих економічних збитках через знищення найбільш привабливих культурних і туристичних об'єктів, міграцію культурної спільноти та відсутність вітчизняних та іноземних туристів.

Знищення культурно-туристичних об'єктів призводить до часткової втрати туристичної цінності окремих регіонів України, що може призвести до втрати економічної та фінансової підтримки в майбутньому.

Міграція представників професійних спільнот також є дуже важливим фактором непрямих втрат, оскільки культуру формують люди, які в ній працюють. Міграція великої кількості труп, хорів і ансамблів, навіть в межах України, може сприяти дисбалансу фінансової ситуації в країні в бік більш «безпечних» регіонів.

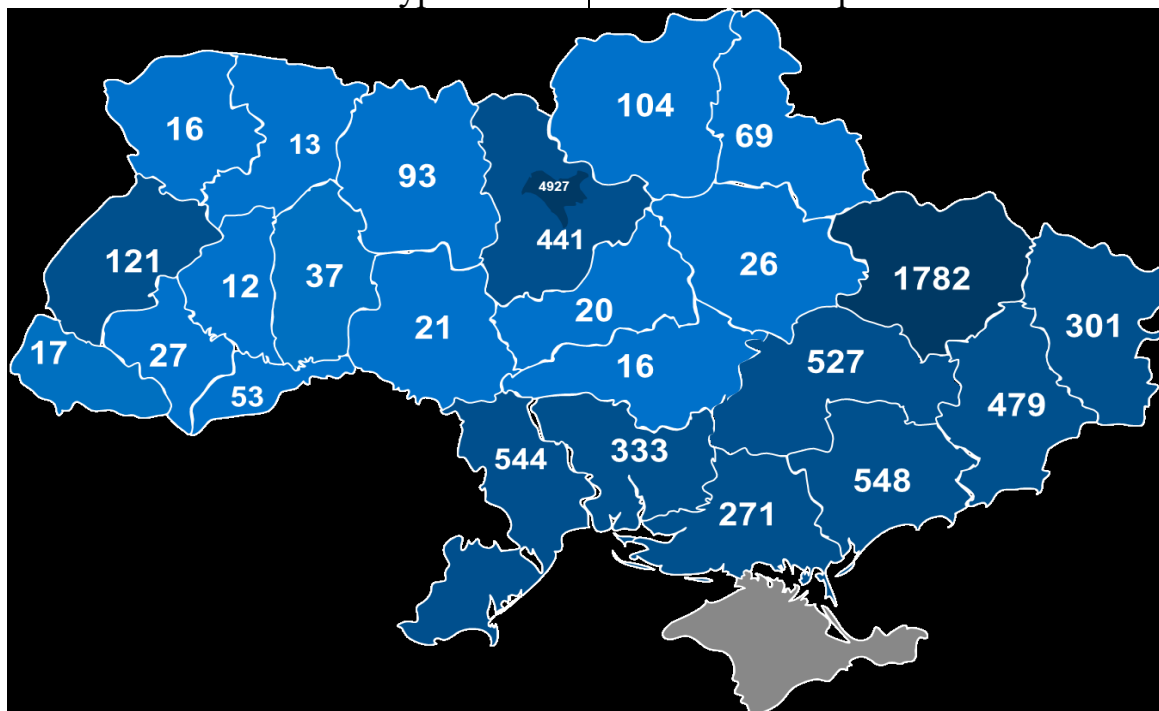

Рис. 1. Збитки в культурі, туризмі та спорті станом на червень 2023 року по регіонах, млн дол.

Джерело: Київська школа економіки

Туризм в Україні зараз втрачає дуже значні кошти. В першу чергу це пов'язано зі зменшенням загальної кількості туристів. Україна зараз зовсім без іноземних туристів, яких у 2020 році було близько 4 мільйонів, з них майже 90 тисяч скористалися послугами

українських турфірм. Досить схожа ситуація з внутрішнім туризмом. Внаслідок активних бойових дій, загрози ракетного обстрілу та замінованих туристичних територій 13 із 24 регіонів залишилися без туризму повністю (припинено роботу 100% туристичних

підприємств) або частково (припинено роботу 50% туристичних підприємств).

Висновки. Культурна спадщина є невід'ємною частиною ідентичності народу України. Згідно з реєстрами національного культурного надбання, налічується близько 15,5 тис. культурних пам'яток України, з них близько 1,2 тис. об'єктів національного значення та 14,3 тис. місцевого. З початку військової агресії Росії зруйновано 348 культових об'єктів, 705 будинків культури/палаці

культури, 82 музеї, 157 готелів/ресторанів та 8 спортивних стадіонів. Пошкоджені об'єкти згідно з документально підтвердженими втратами, переважно розташовані в 14 регіонах країни: Дніпро, Донецьк, Житомир, Запоріжжя, Київ, Луганськ, Львів, Миколаїв, Одеса, Суми, Харків, Херсон, Чернігів та Київ. Загальні збитки в культурі, туризмі та спорті станом на червень склали \$10,8 млрд, з них на культуру і спорт припало 6,4 мільярда доларів, на туризм – 4,4 мільярда доларів.

References

- Jeong, M. J., Rheem, S. M., Park, Y. H., Nurtazina, R., & Tkach, M. (2024). Loss and damage of Ukraine's cultural heritage: actions of the Russian Federation today compared to Germany during World War II. *International Journal of Environmental Studies*, 1-9. <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314850>
- Dent, D., Dmytruk, Y., & Sheludko, T. (2024). Monograph: Rebuilding, Infrastructure & Cultural Heritage of Ukraine. *International Journal of Environmental Studies*, 81(1), 1-7. <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2317642>
- Abyzov, V. (2023). Al Heritage of Ukraine and Ways of their Recreation Lost Monuments of the Cultur. *Structure and Environment*, 15(1), 17-24. <https://doi.org/10.30540/sae-2023-003>
- Kravchenko, A., Kyzymenko, I., Husieva, N., & Krasilnikova, O. (2022). Crime against memory or cultural genocide? On the destruction of the cultural heritage of Ukraine during Russian aggression in the XXI century. *European Journal of Transformation Studies*, 10(2), 206-234.
- Akimov, M., Pokhylenko, I., Chernikova, I., & Buryk, Z. (2024). Current issues in the criminal legal protection of cultural heritage in ukraine. <https://doi.org/10.33543/140139167170>
- BİLGİN, Y. K., & HAZARHUN, E. (2023). The Cultural Heritage Impact of The Russia-Ukrainian War. *Turizm Akademik Dergisi*, 10(2), 307-321.
- Moldovan, T. H. (2022). The russian invasion in Ukraine and cultural heritage protection. *Journal of Ancient History and Archaeology*, 9(2), 231-243. <https://doi.org/10.14795/j.v9i2.773>
- Tsyrf, I., Serbina, N., Meteliev, I., Goussous, J., & Chung, J. K. (2024). Issues of preservation and restoration of historical monuments in the occupied territories. *International Journal of Environmental Studies*, 81(1), 70-83. <https://doi.org/10.1080/00207233.2023.2270311>
- Romaniuk, L., Kurok, O., Hrytsenko, A., Tkachenko, N., & Chumachenko, O. (2023). Transformation of ukraine's cultural heritage against the background of historical and cultural changes: international aspect. *Synesis (ISSN 1984-6754)*, 15(4), 374-391.
- Beidyk, O. O., Donet, I. A., Arabadji, O. S., & Arsenenko, I. A. (2024). Intangible cultural heritage of Ukraine: scientific and practical significance, structure, and development prospects. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 33(1), 35-43. <https://doi:10.15421/112404>